
SANKT OLAV

St. Olav utkommer en gang ukentlig. — Abonnement både for Inn- og utland tegnes på alle postkontorer eller direkte, skriftlig, i Ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2,50 pr. kvartal forskuddsvis betalt, — for utlandet tillegg av vedkommende lands avlsporto. Opsigelser må være Ekspedisjonen i hende senest 14 dager før hvert kvartalsklifte. — Annonser må være Innsendt innen mandag aften. — Manuskript Innen fredag aften.

INNHold: Rettferdiggjørelsen. — Presten Johan Samuel Strangs Tragedie. — Trods Pinebænk og Galge. — Bort fra Anglo-Katolisismen. — Varia.

ST. OLAVS REDAKSJON, AKERSVEIEN 5 - OSLO - TELEFON 23743

RETT + OG + SANNHET

Rettferdiggjørelsen.

VI.

Tilbakeblikk.

„Mener man at de forskjellige konfesjoner med hensyn til det nye liv eller til etikk er mere enige innbyrdes enn med hensyn til dogmer, så tar man feil. Forskjellen er her akkurat like stor og bevarer dermed dogmenes praktiske betydning, som lett oversees.“ Disse ord av en protestantisk teolog*) er uten tvil først da riktige, når protestanten i sannhet innstiller eller dømmer sitt religiøs-moralske liv helt etter Luthers tanker. Da ligger det virkelig en hel verden mellom hans etikk og katolikken. Dette blir straks innlysende når man tilbakekaller i erindringen den helt motsatte stilling til begrepene: frihet, synd, ond lyst, nåde og gode gjerninger.

Katolikken tilkjenner også det syndige, ikke rettferdiggjorte menneske den moralske frihet til det gode. Derfor er han overbevist om at Gud ikke vil rettferdiggjøre ham uten hans egen medvirken, som åpenbarer sig i tro, tillit, og hat til synd. Luther anerkjenner ikke noget aktivt medarbeide fra menneskets side ved rettferdiggjørelsen.

Katolikken tror at ikke alle hans synder veier like tungt overfor Gud, at han ved den ene synd mister nådetilstanden (dødssynd), ved den annen ikke. — Luther nekter avgjort forskjellen mellom tilgivelig synd og dødssynd.

*) Kunze 106.

Katolikken er overbevist om at han ikke synder når han motstår den onde lysts dragelse, at han derved heller gjør noget godt. Jo større fristelsen er, desto mere er hans holdning Gud velbehagelig. — Luther derimot lærer at denne dragelse til synd, den onde lyst, selv allerede er synd for mennesket også når det ikke samtykker med sin vilje.

Katolikken ser sitt kristne liv overstrålet av den helliggjørende nåde som gjør ham god i det indre og Gud velbehagelig til tross for hans daglige svakheter. Han ser i dette den største utmerkelse for et kristent menneske, som han aldri kan fulltakke Gud for. — Luther kjenner ingen helliggjørende nåde. Kristi rettferdighet tilregnes bare mennesket med den virkning at Gud ikke mere tilregner det dets synder og betrakter det som sitt barn.

Katolikken vet at han ifølge Guds vilje må gjøre det gode om enn med stor selvovervinnelse, for ikke å miste nådens stand, og han tror at Gud i evigheten vil gjengjelde hans streben etter det gode. Å gjøre det gode og den evige salighet står i det inderligste forhold til hverandre. Luther mener at de gode gjerninger følger nødvendigvis og av sig selv av rettferdiggjørelsen, og når de uteblir har ingen rettferdiggjørelse vært tilstede. Men også når de gode gjerninger følger nytter de ingenting til den evige frelse. Å gjøre det gode og evig salighet står altså ikke i nogensomhelst forbindelse.

Sannelig det er motsetninger i opfatningen av en kristens daglige religiøs-moralske liv som neppe kan tenkes mere prinsipielle. Kan man da fortenke den katolske teolog i at han er fristet til å tro at det teologisk ikke skolerte protestantiske folk i de nevnte punkter tenker mere katolsk enn luthersk? At han heller til den antagelse at motsetningene i praksis ikke er så store som den lutherske teolog mener?

Det være dermed som det vil, katolikken ser i hvert fall i Luthers rettferdiggjørelseslære vanskeligheter som er simpelthen uovervinnelige for hans tankegang. Når mennesket ikke kan bidra noget til sin rettferdiggjørelse, når hans tro er rent passiv, hvorav kommer det da at det ene menneske rettferdiggjøres og det annet ikke? Er det siste da ikke utelukkende Guds skyld?

Hvis det ikke er vesentlig forskjell mellom tilgivelig synd og dødssynd, hvorav kommer det da at rettferdiggjørelsens stand kan bestå sammen med den ene synd, den onde lyst, men ikke med åpenbare grove synder? Av de siste slutter nemlig Luther selv at den rettferdiggjorte ikke lenger står i troens og nådens stand. „Glaube und Geist sind weg gewest.“*)

Når de gode gjerninger nødvendigvis og av sig selv følger av rettferdiggjørelsens stand, kan de da overhodet utebli hos det ved troen i sannhet rettferdiggjorte menneske? Og når deres uteblivelse er et bevis på at man ikke er rettferdiggjort, når inntre da rettferdiggjørelsen? I det øieblikket da den alene tilstrekkelige tro er tilstede, eller først senere, når de gode gjerninger følger?

Når frelsesvissheten er en nødvendig del av rettferdiggjørelsen, blir den da også bestående i et menneske når det senere begår svære synder? Hvis ja, er det da ikke å friste Gud? Hvis nei, hvorledes kan den da bringe „den bekymrede samvittighet“ evangeliets sanne trøst?

Overfor sådanne vanskeligheter er det ikke å undres over at apologien til Augsburg-konfesjonen medgir at læren om rettferdiggjørelsen ved troen alene uten gjerninger ikke er innlysende for fornuften, ja motsier den. En slik antagelse er for den katolske tankegang helt umulig. Ti åpenbaringsens sannhet og fornuftens sannhet kan aldri motsi hverandre, da de stammer fra samme kilde: Gud. Katolikken forlanger at hans tro ikke bare skal være fullkommen kristelig, men også fullkommen fornuftig, d. v. s. at den ikke må motsi nogen fornuftssannhet.

Men også rent historisk betraktet skaffer Luthers rettferdiggjørelseslære de største vanskeligheter for den kristne tenkning. Det er ubestridt at han har oppstillet den i bevisst motsetning til den tidligere kirkelære.

*) Kunze 135.

Men hvor langt går den katolske rettferdiggjørelseslære tilbake? Kan man nevne et eller annet tidspunkt på hvilket den er trådt istedenfor en annen, eldre rettferdiggjørelseslære? I allfall kan man hverken fra middelalderens eller fra oldtidens kirke nevne bare en personlighet som har forstått rettferdiggjørelsens utvikling og innhold på samme måte som Luther. Visstnok påberopte Luther her som alltid den Hl. Skrift, spesielt Pauli ord som han tok i en betydning som ingen før ham. Men det er rent vilkårlig å si at han har hjulpet Bibelens Gudsord til seier overfor Kirkens menneskeord. Den historiske sannhet er meget mere den at Luthers utlegning av skriften når det gjelder rettferdiggjørelsen, står i motsetning til hele den tidligere kristenhets utlegning.

Luthers påberopelse av Paulus vilde først bli av betydning hvis det kunde påvises at Apostelens omvendelse var foregått helt etter Luthers rettferdiggjørelseslære. Men dette utelukkes allerede av disse ord av den av nåden grepne Paulus: „Herre, hvad vil du at jeg skal gjøre?“ Ti ut av dette taler ingen passivitet, men en meget beslutsom aktivitet.

Hvis det ikke kan nevnes nogen personlighet i den kristne oldtid eller middelalderen som har forstått rettferdiggjørelsen i Luthers betydning, da påtvinger sig den katolske tenkning følgende overveielse:

Kristus er død på korset for å bringe menneskeheten frelse. Denne frelse blir for det enkelte menneske av praktisk betydning ved spørsmålet: „Hvorledes frelses jeg fra synd? Hvorledes rettferdiggjøres jeg overfor Gud?“

Nu har Kristus visstnok talt meget om Guds rike, men om dette for hvert enkelt menneske viktigste spørsmål har han åpenbart undervist på en så utilstrekkelig måte at selv hans mest trofaste disipler i mere enn 1500 år tok fullstendig feil. Først ved de sjelelige rystelser hos en munk fra Wittenberg blev Kristenheten opplyst om dette for enhver kristen avgjørende spørsmål.

Men er disse historiske overveielser uigjendrivelige, hvad følger derav med hensyn til spørsmålet om Kristi Guddom? Hvem kan ennu for alvor tro på den, hvis Kristus i mere enn halvannet tusen år lot sine tilhengere i villrede om de viktigste spørsmål? Den som i sannhet vil holde fast ved Kristi Guddom — og dette var dog det felles utgangspunkt for katolikker og protestanter — for ham kan dommen over Luthers rettferdiggjørelseslære ikke være tvilsom, hvis han ikke vil se den fornuftige tankegang ophevet av åpenbaringen.

Oversatt fra P. Heribert Holzapfel:
„Katholisch und Protestantisch.“

PRESTEN JOHAN SAMUEL STRANGS TRAGEDIE

HANS SKRIFTEMÅL, HANS FRAFALL OG HANS NYE TRO

Av J. Theeuwes

II.

Strang omvender sig og faller fra igjen.

Som en eller annen leser kanskje ennu husker fra vår forrige artikkel er „den som er gått ut for å søke etter et ulykkeligere vesen enn Johan Samuel Strang, ikke kommet hjem ennu“. Da det faller i min lodd som prest å beskjefte mig just med de mest ulykkelige, får jeg altså foreløbig holde mig til Johan Samuel. Som vi har sett avlegger han på sin maner et general-skriftemål, og der han sitter i fengsel bekjenner han, ikke akkurat for Gud den Allmektige, den hellige Maria, alltid Jomfru, den hellige Mikael Erkeengel, de hellige apostler Petrus og Paulus og alle helgener, men i det minste for sig selv, for Hastig, venn og retroende, og for alle lesere av den svenske premiere roman forøvrig, at han ved sin skyld, ved sin allerstørste skyld har forløpet sig ganske upassende, men ikke så stygt ellers som folk tror, sålenge de bare ser tingene utenfra og ikke som han selv innenfra. Som student innrømmer han å ha vært i alt annet enn sømmelig berøring med nattlivet i storbyen, men heldigvis kom han da omsider til å omvende sig. Desverre skjedde det ikke på grunn av noget fornuftsmessig begrunnet nytt syn på Virkeligheten, og det innfridde således ikke fullt ut de forventninger man kunde ha satt til denne nyorientering. Det skjedde snarere under hans venn Hastigs innflytelse, noget som man vel også må betrakte som en av hans tallrike, men lykkeligvis ubevisste feiltagelser. Hastig var nemlig av den salvelsesfulle, halvbløte sort. Han løste problemene ved hjelp av sammenligninger fra naturens mest idylliske sider. Således løste han en vakker dag en større vanskelighet angående Bibelens opprinnelse og autoritet, som Strang i lengere tid hadde gått og tumlet med, på følgende enkle måte. Han sa: „Tenk dig, Strang, at du står midt i en herlig have med de vidunderligste frukter, og man ber dig plukke hvad du vil. Hvad gjør du da? Er du virkelig slik innrettet at det eneste viktige for dig er, når og hvordan trærne er plantet og hvem som har podet, pleiet og beskåret dem? Nei, så tullet er du ennu ikke.“ Derefter la han sin hvite hånd (hvilken betegnende detalj gudskjelov ikke har undgått Strang) over Skriften og la til: „Herinne ligger denne vidunderlige haven, Guds herlige ord. Hvorfor skal du plage dig med hvor det kommer fra? Ta mot det og takk Gud for at det er til!“ Og så Strang gjorde, „lite forstandsmessig skapt“ som han var.

Imidlertid bibeholdt han en ganske overveiende forkjærlighet for nattlivets kvinnelige bestanddel, en forkjærlighet som ellers, for å være helt ærlig, efter omvendelsen i det minste forsøker sig på å anta noget mere ophøiede former. „Men ofte ser det ut som kjærlighet, og er dog mere kjødelighet,“ som Thomas å Kempis sa, og det viste sig siden at han hadde sett

riktig. Eller, for å si det med Strangs egne ord, „det løp galt av.“

Men foreløbig begynte han altså å studere teologi, ja, „desverre også teologi“ i likhet med Faust selv. For hadde han bare ikke gjort det! Kanskje den som er gått ut for å finne et ulykkeligere vesen enn Johan Samuel Strang, hadde kunnet sitte hjemme idag, stakkar. Men denne nye feiltagelse førte Strang atter et ordentlig skritt dypere ned i ulykken. For eftersom de teologiske kunnskaper øktes, ødtes — som jeg forresten hadde hatt de bangeste forutfølelser av — den smule rettroenhet som han såvidt var begynt å gi sig i vold. Akk, Fader Luther! Se hvad han gjorde! „Han kastet sig over hele spesiallitteraturen, religionshistoriske verker, forsøk på rekonstruering av Jesu liv, bibelkritiske undersøkelser og rene fornektelsesskrifter“. Hvem vilde ikke her holdt sitt hjerte fast med begge hender! Hvad er Charles Lindberg og Picard og alle de store dristige mot den unge, „lite forstandsmessig skapte“, Strang som gir sig i kast med hele den Høiere Kritikk, hvoriblandt nogen av dens mest gammeldagse representanter fra det forrige århundre som Strauss, Bauer og Renan, med fare for å miste den ny-vunne rettroenhet som var blitt ham dyrebarere enn kjøtt og blod. Den Høiere Kritikk fikk for ham til å tie alt det som talte og til å tale alt det som tidde. Det meste av det som tydelig stod skrevet så han sig efter ordre av den Høiere Kritikk nødt og tvunget til å stryke. Hvor det derimot ikke stod nogen ting, der måtte han innflette usigelig lange og vanskelige fortellinger. Av alle Bibelens bøker blev der kanskje ikke femti sider igjen, men på grunn av fire eller fem utydelige bokstaver på en gammel sten måtte han skaffe sig et helt bibliotek. Her lærte han, hvorledes alle som nogensinne hadde beskjefte sig med den kristelige åpenbarings og tradisjons kilder, hele sitt liv neppe hadde gjort annet enn snedigst mulig å forfalske disse kilder for å la sine etterkommere like snedig forfalske forfalskningene. Himlen skje takk glemte han å komme bort i denne det nittende århundres evolusjonisme som har gjort det så idiotisk av Gud fremdeles å eksistere tross for at de har funnet en full suppetalerken med ben efter salig Pithecanthropos Erectus Dubois og Grö-Magnon. Heldigvis var ennu ikke Freud oversatt til noget skandinavisk sprog den gang, for det vilde sikkert ha gått sterkt inn på ham. Kampen tok allerede mere enn hårdt nok på de krefter Strang kunde møte den med. Men la oss se hvad det var som blev en av hovedårsakene til at den som er gått ut for å søke et ulykkeligere vesen enn Johan Samuel Strang ikke har kunnet vende hjem ennu.

Det første som rystet hans tro var „at nogen alvorlige

forskere har kunnet tvile på Jesu eksistens“. Det må selvfølgelig for den nyomvendte Strang ha vært en hård påkjenning å få hvite, at Evangelienes hovedperson, i det minste for noen alvorlige forskere, ikke var mer enn en sannsynlig person. For en mindre iherdig og mere forstandsmessig skapt natur enn Strangs vilde dette ha vært fullt tilstrekkelig for å la den sannsynlige være sannsynlig. Men Strang hadde ikke sterkere hjerne enn våre jurister idag. For dem kan en mistenkt også sannsynligvis ha begått forbrytelsen og få straff for sannsynligheten. Sannsynligheten er for dem en Ting, en mellomting mellom *to be or not to be*. En natur som Strangs kunde ikke mer få fred, førenn han også hadde gjort denne sannsynlighet så uskadelig som mulig. Han kompletterer derfor sitt argument med næsten to fulle halve sider av nye argumenter.

Sant å si, de gjør ham ikke stor heder, og for å redde hvad der efter den ulykkelige manns ulykkelige skriftemål ennu lar sig redde, vilde jeg hjertens gjerne la være å berøre disse argumenter nærmere. De er så yderst svake. Å si at de streifer hovedspørsmålet er kanskje allerede å si for meget. Selv de detaljer de virkelig berører, beror på en feiltagelse. Og alle har de den toskete ulempe, at de forutsetter den samme Eksistens som de vil ha redusert til en Sannsynlighet. Men hvor ugunstige de enn er for Strangs dømmekraft, de er umiskjennelig i høi grad oplysende for hans psykologi, og, når alt er sagt som sies skulde, så var det jo disse argumenter som gav hans tro nådestøtet. Jeg må altså behandle dem, og jeg vil forsøke å si så meget godt om dem som det lar sig gjøre.

1) „Med undtagelse av Tacitus kjenner ingen av historieskriverne i hans samtid til ham (Jesus av Nasaret).“ Som jeg på forhånd har varskuet leserne om er argumentet yderst svakt, det lar sig desverre ikke skjule. Det overser nemlig for det første at også evangelistene og apostlene var hans samtidige og virkelig må betraktes som historieskivere, når de beretter og vidner — til og med med sitt liv — om „det de har hørt, det de har sett med sine øine og med sine hender har følt på,“ som Johannes har det i I. Joh. I: I. Det overser for det annet at det ikke er en berettiget slutning å si, at de ikke kjenner til ham, bare fordi at de ikke skriver om ham, eller fordi at ikke vi idag eier de skrifter hvori de muligens hår skrevet om ham. Man pleier jo ikke å skrive om det som enhver vet. Vi vet allesammen at dette og meget mere kunde innvendes mot Strangs argument, men som jeg sa, det det her gjelder er snarere Strangs psykologi som var mer enestående enn hans dømmekraft som sikkert ikke var det, og da må spørsmålet lyde: Visste *Strang* det? Og da tror jeg at man er berettiget til å si nei. Sålenge ikke det motsatte er bevist, holder jeg for min del på at han visste det ikke.

2) „Paulus viser næsten ikke nogen interesse for ham som et menneske av kjøtt og blod.“ Heller ikke om dette argument tør jeg påstå at det er særdeles sterkt. „Næsten ikke“ hadde, synes jeg, bedre kunnet bli fullstendig utelatt. Disse to ord gjør det slett ikke sterkere. Desuten risikerer han her at en eller annen leser har

lest Paulus selv, skjønt denne sannsynlighet kanskje er så liten at han ikke behøvet å regne med den. Men det verste er at man ikke kan få tak i hvad han egentlig vil bevise med det. At Kristus var Gud? Men denne tanke forkaster Strang som en mythe. At han „som påtok sig en træls skikkelse“ ikke har eksistert som menneske av kjøtt og blod? Men hvad tror Strang selv efterslekten vil si om følgende argument: „Kristus er ikke Gud, fordi at et par årtusener efter hans død en prest som het Strang næsten ikke viser nogen interesse for ham som Gud?“ Som sagt, jeg vet ikke, hvor han vil hen. Imidlertid byr Strang selv oss en fyldestgjørende forklaring, idet han åpenhertig vedstår at „studiene forårsaket et virvar i hans hjerne.“ Denne åpenhertige setning gjør ham stor ære og den er kanskje en av de ubestrideligste i hele hans verk.

3) „Ikke et eneste av Evangeliene støtter sig til noget øienvidne.“ Her faller det mig virkelig vanskelig å forsvare Strang. Dette er absolutt *a slip of the pen*. Desverre, Mattheus var et øienvidne, Johannes var, og efter all sannsynlighet var Marcus ingen annen enn ynglingen som måtte flykte for banden i Getsemane. Det hele skyldes formodentlig enslags kataleptisk hukommelsestap hos Strang. Heldigvis er han i sitt følgende argument i sin fulle styrke igjen.

4) „Johannes Evangelium har ikke mere enn Johannes Åpenbaring med den mest elskede disipel å gjøre.“ Her er han atter fullt på høide med sig selv. Det er selvfølgelig mulig at en eller annen leser kommer til å si: javel, men om det ene ikke har *mere* med Johannes å gjøre enn det andre, så kan de nu allikevel begge to ha *like meget* med ham å gjøre. (Noget som de ulykkeligvis også har!) Men for det første, så vil det jo være et forsvinnende fåtall som gjør denne innvending. Disse linjers suggestive kraft skal nemlig ikke undervurderes. Og for det annet, så er i hvert fall ordlyden rett og riktig slik som den lyder.

Hvor ubetydelige og likefrem tåpelige Strangs argumenter enn var, for hans venner må det på dette tidspunkt klarere og klarere ha gått op, hvor uoprettelig og fullstendig et sammenbrudd der her var i anmarsj. Quem deus vult perdere, prius dementat. Den som gudene vil forderve, slår de først med vanvitt. Stundom ser det ut som om Strang allerede hadde gjort bekjentskap med denne gudenes trafikk. Således f. eks. da han begynte å misunne katolikkene „med en næsten hatefull misunnelse.“ Det skulde i all fall ikke lenger meget til for å gjøre katastrofen komplett, skjønt vel ingen av hans venner foreløbig formodet, at der skulde bare så rent lite til som faktisk viste sig tilstrekkelig.

Jeg husker ikke om jeg har sagt det før eller ikke, men da bør det i hvert fall sies på nytt her: Johan Samuel Strangs livshistorie stiller oss stadig like overfor de mest uanede overganger. Han tar de voldsomste beslutninger likesom uten foranledning. Han bytter plutselig de sterkeste overbevisninger om mot de villeste fantasier. Det han tilber idag, brenner han imorgen uten å gjøre sig rede for noget som helst. Hans livs intensitet er dets rettfærdiggjørelse. Han vilde således vært et fortvilet tilfelle for hans frem-

tidige levnetsbeskrivere, hvis han ikke selv var kommet dem i forkjøpet allesammen med sitt skriftemål. Jeg må på det ettertrykkeligste gjøre oppmerksom på dette trekk i hans psykologi. Ellers vilde det f. eks. være aldeles ufattelig det som nu følger. Den dag han opdager — og jeg holder mig her til hans egen beretning for at ingen skal tro at jeg har skildret hans tilstand mere dramatisk enn den var — „at flere av hans umisteligste bibelsprog blev ødelagt, følte han det så tomt som efter enslags åndelig dødsfall i hans nærmeste omgivelser.“ Her kan man selv se. Og årsaken? Jo, han fikk vite (og han er nu så nedfor at han ikke mere orker å si, hvorledes), men han fikk altså vite „at det vi kaller sjel, slik som vi har arvet begrepet fra den hellenistiske tenkning, efter all sannsynlighet var fremmed for Jesus og hans jødiske samtid,“ så det herlige ord: „Hvad gavner det et menneske om det vinner hele verden, men tar skade på sin sjel,“ rettelig burde lyde ganske likefrem: „Hvad gavner det et menneske om det vinner hele verden, da det allikevel må dø.“ Den sannsynlige skulde sannsynligvis ha sagt en del selvfølgeligheter så pyramidale, at endog Strang syntes de var overflødige. Men ikke nok med det! Den videnskapelige forskning er ubønnhørlig og regner ikke med nervesammenbrudd. Har den en gang fått sine klør i et menneske og forårsaket et virvar i dets hjerne, driver den sitt offer tilbunns i ulykken. Videnskapen har ikke hjerte. I dens form for Høiere Kritikk skal det endog noget til for å opdage at den såvidt har hjerne. Men den er en øienåpner. Den har for så vidt erstattet arvesynden som den hjelper folk til å se at de er nakne. Også Strang så det. Han så at han hadde bygget hele sin rettroenhet på en gal svensk bibeloversettelse, og det verste var nu å vente. I denne lumske bibeloversettelse hadde han lest „Guds rike er i eder.“ Han hadde dengang syntes det var „en bunnløs dyp linje.“ Ak, Fader Luther! Det viste sig at det efter originalteksten skulde være: „Guds rike er midt iblandt eder.“ Fedrenes synder hevner sig på avkommet. Fedrene har spist druer og barnas tenner er blitt stumpe. Den svenske statskirkes oldinger oversetter forkjært og Johan Samuel Strang, prest, faller fra troen. „For ikke en gang det deilige julebudskap fikk være i fred. „I menneskene en god vilje“ var en gal oversettelse! Det skulde være: „I mennesker av guds velbehag.“

Herved var katastrofen fullbyrdet. Han hadde bygget på sand, regnet og stormene kom og rettroenhetens faste borg lagdes øde. Det skjedde gudskjelov uten videre bråk, så han ennå kunde fortsette en god tid som prest i den svenske statskirke. Det eneste skrik som hørtes nådde visst ikke lenger enn til kjøkkenet. Det kunde ellers hatt krav på en større lytterkrets. Det lød: „Å fader Luther, hvor jeg elsker din frimodige, brede skikkelse . . . men om du visste hvor vanskelig du har gjort det for dine efterfølgere!“

„Trods Pinebænk og Galge“.

„Trods Pinebænk og Galge“ av Rob. Hugh Benson.

J. Frimodts forlag. 1931. (Kjøbenhavn.) Heltet: kr. 10.00. Innb.: kr. 15.00 (496 sider).

En ny Benson-bok på dansk, oversatt av Vera de Journal. Det er en spennende roman fra dronning Elisabeths tid. Joh. Jørgensen som selv har oversatt en av Bensons bøker („Verdens Herre“) skriver i sitt forord bl. a.

«De (nemlig Bensons historiske romaner) er fem i tall, spennende over hele det tidsrum, da kampen stod i England mellom den katolske Kirke og de nye tanker, altså fra Henrik den Åttende, over «Maria den Blodige» og Elisabeth, ned til Karl den Annen.

Den mest spennende og mest gripende av de fem er den som hermed forelegges et nordisk publikum, og hvis tittel på engelsk er: *Come rack! Come rope!* — «Kom pinebenk, kom galge!» Det var de ord, hvormed den av dronning Elisabeth for sin tro henrettede jesuitfader *Campion* hilste marterredskapene innen han blev overgitt til en grusom tortur og en ennu grusommere død.

Boken foregår på den bevegede tid da «den uovervinnelige Armada» nærmet sig Englands kyster, men gikk under i en storm, sendt — som det syntes — til Elisabeths beskyttelse.

Maria Stuart optrær i boken — vi overværer hennes henrettelse i Fotheringay.

Benson har selv nevnt sin romans første fortrin — den er *spennende*.

Bokens helter vandrer i uavbrutt livsfare (all den stund der i de tider var dødsstraff for å være katolsk prest).

Et av bokens mest gripende kapitler skildrer hovedpersonens kvaler på pinebenken, og man beundrer den fantasiens kraft, hvormed optrin som ligger oss så fjernt, her er gjort levende.

Og dette er bokens annen hovedegenskap — *dens veldige fantasi*.

Det var denne egenskap hos Benson som først slog mig. Foruten å være en mester i det spennende og i det uhyggelige, er han fremfor alt en fantasiens trollmann, som evner å fremmane en scene, et optrin i den fullstendigste livaktighet. Han er *visionær*, en mann som ser syner, hvis følelse hvert øieblikk strømmer over og drukner ham, hvis sanser er skjerpet til det ytterste, og hvis sjel utrettelig bygger en annen verden over virkeligheten, eller bedre: en *høiere* virkelighet, ja, den *sanne* virkelighet. Ti hvad er diktning annet enn *klarsyn* — *evne til å se tingene, som de innerst inne er*.

Den gylne tråd gjennom verket er unge Robin Audreys kjærlighet til den fine og rene Marjorie Manners — og denne kjærlighets avgjørende makt over disse to's skjebne.

Robins far faller fra den gamle tro, og Robin, som ikke vil følge ham, bryter med sitt hjem og drar — under Marjories innflydelse — til Frankrike for å bli prest.

I begeistring for den gode sak ofrer disse to unge således hele sin menneskelige lykke. Og lønnen — den lønn, Gud gir dem som har fulgt Ham og forlatt alle ting, lønnen er — som gjerne hos Benson — den fullstendige fiasko, *the complete failure*.

Robin gripes i Marjories hus, hvorhen han, skarpt forfulgt er flyktet, og den som griper ham, er ingen annen enn hans egen frafalne far som er egnens fornemste øvrighetsperson.

I det skumle, fuktige, stinkende fangehull hvor hennes beste venn sitter og venter den grufulleste død, forstår Marjorie, at det er *hennes* som har ført ham derhen.

«Det var en uhyre makt som her hadde handlet med henne. Det var ingen annen makt enn *Guds vilje*, som nu endelig var blitt klar.»

Således finner Marjorie fred i den dype følelse av, at alt som skjer, *må* skje. «Et menneskes sjel er hans skjebne», har *Novalis* sagt og dermed uttrykt den samme tanke.

Og Robin? Ja, da han etter tre dagers gruelig tortur, smertende over hele legemet av de forferdeligste kvaler, endelig står på toppen av stigen til galgen, og repet legges om hans hals, da blir det en stor bevegelse nede i den tettsamlede mengde.

En gammel mann bryter sig vei gjennom vekten om retterstedet og styrter frem mot stigen. Og Robin gjenkjenner det fortvilede, forvredne ansikt som vendes op mot ham — det er hans far, som har overantvordet ham til døden.

Da gjør han for siste gang bruk av sitt hellige embe, løfter sin prestelige hånd over den sammensunkne skikkelse ved galgens fot og løser ham med et kors-tegn fra alle hans synder.»

BORT FRA ANGLO-KATOLISISMEN*)

Nylig stod der i en anglikansk kirketidende en bemerkning om, at pater Vernons konversjon øiensynlig begynte med hjertet, omenn hans hjerne vel nok hadde spillet en viss rolle på omvendelsens senere stadier. Forfatteren betraktet åpenbart en sådan rekkefølge som intellektuelt mistenkelig, og siden har jeg spekulert på, hvorledes han egentlig mener, en konversjon skulde begynne. Er det en intellektuell process? Kan den ta sitt utgangspunkt i forstanden? Er det mulig, at en tvil eller overbevisning plutselig kan opstå i ens hjerne, uten at først følelse og vilje settes i bevegelse? Både skriften og psykologien sier nei. Psykologien hevder, at selv de mest innviklede intellektuelle processer har sitt utspring i følelsen, og i Skriften optrer omvendelse alltid i forbindelse med et nytt hjerte, et forvandlet hjerte, et sønderknust og bedrøvet hjerte, og aldri tales

der om et nytt hode, en forandret tankegang, en bedrøvet og sønderknust forstand.

Da dette er et faktum, behøver jeg jo ikke å forsvare den kjensgjerning, at min overgang til den romersk-katolske tro begynte som en tiltrekning, en dragning, der talte mere til min religiøse følelse enn til min religiøse overbevisning. I seks av de elleve år jeg tilhørte den anglikanske kirke, var jeg meget tilfreds med min religion. I 1925 bragte en av mine anglikanske venner en medalje og en relikvie med hjem til mig fra Therese av Lisieux's kanonisering, og fra den dag av var mitt religiøse liv bragt ut av sin vante bane.

Det er vanskelig å beskrive det inntrykk, denne unge helgeninne gjorde på mig. Det var ikke bare skjønnheten ved hennes liv, og hennes ords charme, vidd og ynde eller hennes henrivende enfoldighet, der overvældet mig, men snarere det, at hun viste den moderne verden, at det lar sig gjøre å realisere hellighet, heroisk dyd og ophøiet kjærlighet. Her var en helgeninne der om hun hadde levet idag, neppe hadde virket gammel-dags, en helgen for vår tid, hvis ansiktsstrekk og uttrykk er oss overlevert ikke bare av en maler eller fremstiller av kirkebilleder, men av fotografen.

I Lisieux, lever den dag idag menn og kvinner, som

*) Vi bringer her en artikkel av den bekjente engelske forfatterinne, Mrs. Sheila Kaye-Smith, som for et par år siden gikk over til den katolske kirke. Artikkelen har stått i «Dublin Review». Den redegjør for motivene for hennes overgang fra den såkaldte anglo-katolske kirke (d. v. s. den mest høikirkelige fløi av det anglikanske kirkesamfund) til den katolske kirke. Artikkelen er oversatt av fru konsul Berrum.

kjente henne, talte med henne, ja hennes egne søstre. De mirakler der fremmet hennes kanonisering, beskrives ikke i dokumenter eller ved muntlig overlevering, men bevidnes av mennesker der selv var tilstede. Og når jeg betraktet henne, fikk jeg ikke bare øie på henne selv, men også på den evig rinnende kilde til hellighet, som Kirken er, den Kirke der gjorde henne til den hun var.

Jeg hadde ofte tidligere vendt mitt blikk mot Rom, men alltid igjen satt mig selv på plass ved å minnes en anglikansk geistligs ord (hans navn har jeg dessverre glemt), nemlig, at det som oftest er et tegn på åndelig trettthet eller en åndelig sløvhetsperiode, når en anglo-katolikk vender sig lengselsfullt mot Rom. Min erfaring hadde lært mig, at dette var sant. Årsaken til at jeg vendte blikket mot Rom, hadde alltid vært en bestemt avsmak for eller utålmodighet med den engelske kirke, og jeg hadde snarere søkt behagelighet, hvile og fred enn hellighet. Men nu var der intrådt en forandring, nu vendte jeg blikket mot Rom, ikke fordi synet av den engelske kirke mishaget mig, men fordi et lys plutselig strålte ut fra staden på de syv høie og tryllebandt mine øine.

Ved denne tilståelse ser jeg adskillige anglikanere rynke på nesen, (anglikanerne har nylig fått å vite, at nutiden trenger helgener av en ganske anderledes høi intellektuell standard enn den hellige Therese), og selv katolikker vil kanskje synes, at dette høres almindelig naivt ut. Men katolikkene må prøve å forestille sig, hvad det vil si å leve i et religiøst samfund, som i tre hundre år ikke har føiet noget nytt helgennavn til sin kalender. I den engelske kirke får man det inntrykk, at da den gamle kirke forsvant, var det også slutt med hellighet og mirakler. Den anglikanske kalender er forbausende tom og fattig, den blev uhyggelig blank efter reformasjonen, og intet navn er senere blitt tilføiet (når undtas den tvilsomme og omdebatterte Charles d. I.), før den reviderte bønnebok forsiktig optok nogen få commemorations, hvorav den yngste er omtrent 500 år gammel.

Naturligvis vil man svare mig, at hellighet ikke avgjøres av en kalender, og når den engelske kirke ingen offisielle helgener har hatt siden det 12. århundre, så følger ikke derav, at den ikke opmuntrer eller anerkjenner hellighet, men kun, at den ikke protokollerer eller offentliggjør noget derom. Hvortil svaret må bli: Hvorfor ikke? Det største, man kan si om en kirke, er vel nok, at den er hellig, og hellig er den kun, forsåvidt dens medlemmer er det. Det forekommer mig besynderlig, at Kirken skulde ignorere og skjule sin

fullkommenhet på det eneste felt, hvor det er umaken verd å seire. Det land eksisterer vel neppe, som ignorerer sine store menn, sine helter, sine diktere, filosofer og videnskapsmenn. Hvis man, hvad der er utrolig, skulde høre om et sådant land, vilde man dra den slutning, enten at landet ingen store menn hadde, eller ennu verre, at det var likegyldig overfor deres fortjenester.

Selvfølgelig har den anglikanske kirke sine fortreffelige menn. Jeg minnes straks en mengde navn — Andrewes, Herbert, Ken Bishop King, pather Dolling og mange andre. Alle disse var hellige menn, der tjente Gud, og hvis minne man ærer. Men der er et par ting å bemerke ved dem. For det første, at den engelske kirke som helhet ikke har synderlig interesse for deres fortjenester. De har ikke fått plass i kirckkalenderen, og på grunn av opposisjonen har den måttet opgi ethvert forsøk på å sikre deres ihukommelse. For det annet er de alle i en viss forstand anglo-katolikker, og derfor kan de ikke betraktes som representanter for den kirke, de kaster glans over. De er dessuten snarere et stridens eple enn gjenstand for hyldest. For det tredje vil ingen av dem bestå den katolske kirkes kanoniseringsprøver, og ingen av dem er altså helgen i ordets fulle, overnaturlige betydning. En god og hellig mann behøver absolutt ikke å være en helgen. Hellighet i sin fulle betydning betegner heroisk dyd, en fullkommen hengivelse, en opofrelse av hele livet, noget mere enn et martyrium, noget som absolutt ikke er av denne verden, og den overnaturlige nådes fullkomne seier.

Denne heroiske hellighet kan ikke måles med samme målestokk som et godt og fromt liv, og like så langt er den fjernet fra et behagelig talent for godhet. Dersom man sammenligner den anglikanske kirkes fromme menn med deres samtidige i den katolske kirke — en Frans av Sales, Ignatius av Loyala, Therese av Avila, Jean Vianney, Therese av Lisieux — kunde man like så godt sammenligne Addison med Shakespeare, W. Hayley med W. Blake og G. Macdonald med C. Dickens. Addison, Hayley og Macdonald er alle sammen dyktige skribenter, men hvis de var de største engelsk litteratur hadde å fremvise, kunde man med rette anta, at der måtte være noget i Englands klima, seder og skikker, samfund eller mentalitet, der virket ugunstig på litteraturen. På samme måte vil jeg hevde, at dersom fromme og gode menn som Andrewes, Ken og Dolling etc. er de beste den engelske kirke kan opvise, så er dens klima og mentalitet ugunstige for utviklingen av hellighet. Med andre ord, ett av Kirkens

fire kjennetegn (*en, hellig, almindelig, apostolisk*) mangler.

Hittil har jeg vært av den formening, at gyldig prestevielse og gyldige sakramenter var tilstrekkelig bevis for, at den engelske kirke var *Kirken*. Anglo-katolikker legger stor vekt på den gyldige prestevielse, og romersk-katolsk opposisjon har bare bidratt til å styrke dem i den tro, at dersom det kunde bevises, at den engelske kirke — selv om det kun var ved et tilfelle — har bevart suksessjonen i ordets teoretiske betydning, så hadde de dermed bevist sin påstand, at den utgjør en del av den ene, hellige, katolske, apostoliske kirke. De har kun forståelse av ordet skisma i forbindelse med spørsmålet om suksessjonen. Mere enn en gang har man sagt til mig: «Vi har sakramentene, annet skal De ikke bekymre Dem om.» Og mitt spørsmål: «Er jeg da skismatiker?» er blitt avfeiet som værende utenfor saken.

Nu måtte jeg spørre mig selv, om det var sannsynlig, at en barmhjertig Gud ikke skulde ha etterlatt sine barn annet middel til å erkjenne sannheten enn visse innviklede teoretiske undersøkelser, som det store flertall av dem er ute av stand til å foreta. Jeg selv kunde i hvert fall ikke avgjøre et sådant rent teknisk spørsmål som den anglikanske prestevielses gyldighet, og det nyttet ikke stort å henvende sig til autoritetene, for autoritetene var innbyrdes uenige. Min egen kirkes autoriteter lærte naturligvis ett, den romerske kirkes noget ganske annet, så jeg blev stillet over for enu et spørsmål, spørsmålet om hvem der satt inne med autoriteten. Før jeg kunde gjøre mig noget håp om å avgjøre spørsmålet om den anglikanske prestevielses gyldighet, måtte jeg avgjøre, hvorvidt den anglikanske kirke hadde nogen autoritet i det hele tatt. Hvilken rett har den til å lære mig noget annet enn det den katolske kirke i Rom lærer? Hvilken rett har den egentlig til å undervise? Den påstår å være dette lands almindelige kirke, skjønt Rom nekter at den er det. Hvorledes rettferdiggjør den en sådan påstand? Har den Kirkens kjennetegn, er den een, hellig, almindelig og apostolisk? Vår Herre har sagt: «Av deres frukter skal I kjenne dem, mon man plukker druer av torner og fikener av tistler?»

Bærer den engelske kirke preg av å være det sanne vintre, der skal utmerke sig — ikke bare ved en rik vekst, et stort omfang eller en sterk rot — men ved å bære megen frukt?

(Fortsettes).

VARIA.

Norske Kvinners Katolske Forbund.

Atter kaller Forbundets styre representanter fra alle ledd sammen til Landsmøte i Oslo for å få en oversikt over det arbeide, som er utført efter Landsmøtet 1929 og til drøftelse av hvilke felles oppgaver katolske kvinner bør samle sig om i årene som kommer.

Det var å håpe, at forståelsen nu er våken innen katolske kvinnekretser for betydningen av, at man gjennom Forbundet har anledning til å danne en samlet front mot de angrep, som gjøres på våre høieste goder, og at man med forenede krefter formår å løse oppgaver man ellers måtte la ligge. Dertil kommer, at ingen som tar del i Forbundsmøtene kan undgå å komme under innflytelse av den atmosfære som hviler over dem: begeistring og hengivenhet for Kirkens sak, iver for å være med i den katolske aksjon, som den hl. Fader anser påtrengende nødvendig nettop nu, og hvortil Kirkens styre ønsker kvinnenes medarbeiderskap og kanskje ikke minst den fornemmelse av, at man gjennom Forbundet er i kontakt med mer enn 25 millioner katolske kvinner, som arbeider mot samme mål som det lille norske Forbund.

Møtet vil denne gang holdes under så enkle former som mulig på grunn av tidenes trykk. Styret håper derved å gi alle som virkelig er interessert anledning til å være med. Innmeldelsesavgiften er derfor i år satt til bare kr. 1.00. Forøvrig henvises til det foreløbige program, som er inntatt i dette nummer av St. Olav (på omslagets annen side).

Glem ikke, at efter vedtektene er alle lokalforeningenes medlemmer også medlemmer av Forbundet og har rett til å overvære Forbundets møter i den utstrekning plassen tillater.

Alle, som har anledning til å vise gjestfrihet mot de tilreisende delegerte i likhet med hvad anderledes troende gjør ved slike anledninger, bedes melde dette til Forbundets viseformann. *frk. Kristine Heggen, Bjerregårdsst. 29¹, inng. F. snarest mulig.* Frk. Heggen vil bistå dem, som ikke selv kan sørge for losji. Sammesteds anmelder alle de sig, som uten å være delegerte eller varamenn, allikevel ønsker å overvære Landsmøtet, og alle de damer — delegerte, varamenn, enkeltmedlemmer og andre, som vil delta i Fellesspisningene. Anmeldelsen må være i viseformannens hender innen onsdag 28. oktbr. kl. 5 av hensyn til vertinnen i Hjemmenes Vel, som da bare har torsdagen til sin rådighet. Fredag er Bededag. Sikkert vil alle ta hensyn hertil og melde sig itide.

Styret håper flest mulig vil overvære de messer som leses for Forbundet og følge Landsmøtets deltagere til Herrens bord. Er man forhindret, støtt så arbeidet med Eders bønner.

Til sist ber styret alle trosfeller i Oslo gjøre sitt til, at de dagene katolske kvinner fra de mange små stasjoner opholder sig i hovedstaden som deltagere i Landsmøtet, må bli lyspunkter i deres tilværelse.

Styret.

Brasils nye grunnlov.

Brasils foreløbige regjering som efter den siste revolusjon er kommet til makten, har planlagt en ny grunnlov. Det er allerede utstedt et dekret hvorved religionsundervisningen vil bli innført på de offentlige skoler. Praktisk er dette dekret allerede iverksatt i flere stater, således at det i forståelse med den kirkelige øvrighet er blitt ordnet med alle katekismustimer. I andre stater vil samme dekret innen kort tid tre i kraft.

For et land som Brasil hvor opprettelsen og vedlikeholdelsen av katolske folkeskoler finansielt og administrativt er umulig på grunn av statenes og kommunenes store utstrekning og den spredte befolkning, er den nye ordning av største betydning, så meget mere som undervisningspersonalet for største delen består av kvinner som er meget religiøse, så at det ingen eller liten fare er for at de vil misbruke sitt embede ved anti-katolske teorier.